

kocsis színében vitte ki magával. (89.) Czetz lakójának maszkírozza magát, így viszi magával egy üzletasszony Bécsbe. A bécsi érdekeltségű cég üzleti kapcsolatban állt egy hamburgi kereskedőházzal is, s Czetz néhány napos bécsi tartózkodása után, zsebében szabályos útlevelemmel feljut a Hamburgba induló vonatra - s ezzel mindörökké elhagyja hazáját.

„Végre szabad tüdővel lélegezhettem szabad városban. Bécsi barátaimtól nem csupán útlevelet kaptam, hanem a Campe könyvkiadó és könyvkereskedő címét is. Ő volt az egyetlen akkoriban, aki a németországi, francia és a schleswig-holsteini forradalmi mozgalmakról jelentetett meg könyveket... elvittem neki Bem erdélyi hadjáratairól készített feljegyzéseimet és ő lelkesen vállalta, hogy kiadja őket.” (90.)

Julius Campe a máig is létező Hoffmann und Campe hamburgi könyvkiadó

vezetője volt 1823 óta, nevéhez fűződik Heine, valamint Marx műveinek kiadása is. 1850 júniusában már napvilágot látott *Bem's Feldzug in Siebenbürgen in den Jahren 1848 und 1849* című könyve, melyben töretlen forradalmi hitvallásáról tesz tanúbizonyságot - kivíva ezzel maga és hazája számára a nemzetközi közvélemény rokonszenvét.

„A nép ereje töretlen, s ha majd az égen ismét pirkadni kezd a hajnal, az első kasszóra bosszúálló seregek nőnek ki az anyaföldből, mert az ellenség sárkányfogakat vetett belé. Akkor a szabadság harcosai széttapossák a századokon át imádozott bálványokat.” (91.)

(Megjelent: Dr. Petri Edit: Czetz János – MH Oktatási és Kulturális Anyagellátó Központ, 1991

A Czetz János plakett Gergely István alkotása)

Papp Annamária

Pongrátz Gergely '56-os élő hagyatéka Magyarország egyetlen '56-os emlékmúzeuma Kiskunmajsán látogatható

Felejthetetlen és életre szóló élményt nyújt immár évek óta határon túli magyar fiatalok számára a Kiskunhalas és Kiskunfélegyháza között található Kiskunmajsa melletti '56-os ifjúsági tábor. Mindez néhai Pongrátz Gergelynek, a Corvin köz egykori főparancsnokának

köszönhető, aki az 1956-os forradalom és szabadságharc szellemének őrzése és továbbadása érdekében múzeumot, kápolnát és ifjúsági tábort hozott létre a dél-alföldi településen. Először 1999-ben fogadtak itt diákokat: az esemény megszervezésének az '56-os forradalom

legendás hőségnek 2005-ben bekövetkezett halála sem vetett véget, hanem hagyatékának megfelelően azóta is minden év nyarán benépesül a tábor helyszíne, és többen évek óta visszajárnak ide. Idén is mintegy negyven anyaországi és határon túli magyar fiatal lehetett Pongrátz Gergely „vendége”, közöttük a Mezőség képviselője, pontosabban a szamosújvári Téka Alapítvány által működtetett szörvány iskola-központ tanulóit is felfedezhettük.

A tábor több más érdekes programja mellett ebben az évben mindenekelőtt az '56-os forradalomnak és szabadságharcnak a határon túli magyarok körében kellett visszhangjáról beszélgettek a fiatalokkal. A diákok elsősorban az adott témakörben hallhattak tanulságos előadásokat: *Váradi Natália* a kárpátaljai, *Szesztay Ádám* a felvidéki, *Mészáros Zoltán* a délvidéki, *Benkő Levente* és *András Ignác* pedig az erdélyi eseményeket elevenítette fel. További érdekességeket tudhattak meg az anyaországi előadóktól, *Kozma Hubától*, *Paál Zsolttól* és *Csáky András-tól*. Ugyanakkor *Boross Péter* volt magyar miniszterelnökkel és *Király Károly* erdélyi magyar íróval, politikussal is személyesen találkozhattak és beszélgethettek a fiatalok.

A tábor vezető *Nahimi Péter*, a Pongrátz Gergely Alapítvány elnökhelyettese úgy vélekedett: a határon túli magyarok nem tekintik annyira magukénak az 1956-os forradalmat, mint az 1848-49-es történéseket. Meglátása szerint ez jó-részt azzal függ össze, hogy Erdélyben, Délvidéken, Felvidéken és Kárpátalján is sok '48-as emlékhely található, és ezek a régiók nem is egy '48-as hőssel büszkélkedhetnek. Ezzel szemben az 1956-os forradalom területileg a jelenlegi Magyarországra, és azon belül is jórészt Budapestre

korlátozódott. A forradalom nem terjedt át a határokon, bár mindenütt erős együttérzés és tenni akarás övezte, majd kemény megtorlás követte az anyaországiak szabadságharcát. Pongrátz Gergely viszont azt vallotta, hogy '56 valamennyi magyaré, ezért már az első diáktalálkozó megszervezésétől kezdve kiemelt szempont volt, hogy a dél-alföldi középiskolások mellett erdélyi, felvidéki, délvidéki és kárpátaljai fiatalok is részt vegyenek a táborban.

Múzeum és kegyhely a pusztán

Pongrátz Gergely kiskunmajsai letelepedését követően határozta el egy múzeum, kápolna és ifjúsági tábor együttesének a létrehozását. Magyarország mindmáig egyetlen '56-os múzeumát a kiskunmajsamarispusztai, 1925-ben épült egykori Római Katolikus Elemi Népiskolában alakította ki, abban az épületben, amelyik lakóháza volt Magyarországra való visszatelepülése után.

Az egykori főparancsnok házában 1999-ben nyílt meg az '56-os múzeum, ahol többnyire ő maga vezette végig a látogatókat. Az elmondások szerint a legnagyobb kuriózumot maga Pongrátz Gergely személye jelentette, hiszen nem mindennapi élményt jelentett kezét fogni a Corvin köz egykori főparancsnokával, és vele, mint a budapesti események egyik főszereplőjével és túlélőjével elbeszélgetni a forradalmi történésekről.

A Pongrátz Gergely '56-os Emlékmúzeum jelenleg is látható állandó kiállítását 2015-ben nyitották meg a Honvédelmi Minisztérium Hadtörténeti Intézete és Múzeuma munkatársainak a közreműködésével.

Az újabban létrehozott korszerű múzeumban elhelyezett korabeli tárgyak,

bútorok, plakátok, fényképek, ruhaviselet, fegyverek mellett interaktív digitális táblán felidézhető az '56-os forradalom eseményei. A rekonstruált jelenetek és helyszínek láttán olyan érzése támad a látogatóknak, mintha a forradalom kellős közepébe cseppent volna bele, és mintegy időutazásban, maga is cselekvő részese lenne a hatvan évvel ezelőtti eseményeknek, amint Pongrátz Gergely parancsára várva harcra készen áll a Corvin közti pesti sráccokkal. Külön érdekesség a múzeum udvarán látható négy ágyú, köztük egy 122 milliméteres tábori tarack, valamint egy - 1956-ban ugyan még nem létező, de a vele azonos típusúhoz tartozó T-54 már igen, tehát a kor hangulatát mindenképpen felidéző - T-55-ös tank.

A múzeummal szemben található kápolna az évek során valóságos zarándokhellyé vált az '56-os eseményekre emlékezők, illetve az ide látogatók számára. A *Kapisztrán Szent János* nevet viselő kápolna szintén Pongrátz Gergely kezdeményezésére, *Csete György* Kossuth-díjas építész tervei alapján közadakozásból készült el az '56-os áldozatok tiszteletére. A kis kápolna belső falába illesztett kicsi fekete márványtáblák az 1956-os forradalom és szabadságharc vérbe fojtását követő megtorlás során kivégzett szabadságharcosok nevét őrzik, közöttük is megtisztelő,

központi helyet kaptak a halálra ítélt és kivégzett erdélyi áldozatok. Ugyancsak a kápolnában látható a kádári megtorlás során halálraítélt és kivégzett *Tóth Ilona* budapesti orvostanhallgató kis szobra.

Az emléktárgyakat is őrző hely vonzerjét még inkább növeli, hogy 2005-ben bekövetkezett halála után itt helyezték örök nyugalomra Pongrátz Gergelyt, majd később fivérét, Ödönt is, aki Gergely „távozása” után települt haza, és 2009-es haláláig irányította a múzeumot, valamint az ifjúsági tábort.

Szamosújvári örmény gyökerek

A néhai forradalmár és szabadságharcos érzékenysége és ragaszkodása az anyaország határain kívülre szakadt magyarok iránt abból is fakad, hogy valójában származása, gyökerei Erdélyhez, pontosabban a Mezőséghez, Szamosújvárhoz kötik. 1982-ben megjelent és azóta több kiadást megért *Corvin köz 1956* című könyvében Pongrátz Gergely leírja, hogy ősei (...) úgy kerültek Erdélybe, hogy a megszárlások elől menekültek el Örményországból.

Alapítói voltak Szamosújvár városának, ahol maga is született 1932. február 18-án. Mint írja, büszke örmény származására, vérük és vallásuk az évszázadok folyamán megmaradt örménynek, szívük azonban magyarrá vált. Pongrátz Gergelynek nyolc testvére volt, akik közül öten – András, Bálint, Ernő, Kristóf és Ödön – vele együtt harcolt 1956 őszén Budapesten, a Corvin közben.

Jogász végzettségű édesapja, *Pongrátz Simon* 1940-ben Szamosújvár polgármestere volt, édesanyja zenei képzésben részesült.

Gergely tanúja volt a magyar csapatok bevonulásának és ünneplésének a

visszacsatolt Partiumban és Észak-Erdélyben. Családjával mindaddig magyar közigazgatás alatt élt, amíg a bevonuló román és szovjet csapatok elől 1945-ben Mátészalkára, majd egy év múlva Soroksárra költöztek, ahol édesapja kilenc gyermeke után 13 hold földet kapott, és azon gazdálkodhatott. Édesapjára így emlékezett: „Amikor meglátta az első orosz katonát, akkor megfogadta: addig, amíg itt vannak az oroszok, nem borotválkozik. Mellig érő szakállal temettük '56 áprilisában.”

Pongrátz Gergely agrónómus lett, tanulmányait Bácsalmáson végezte. A szobi járási tanács takarmánygazdálkodási előadója, majd a ceglédi városi tanács főállattenyésztője lett. Mint azt könyvében vallja, „csakis őrangyalomnak köszönhettem, hogy börtön nélkül megúsztam a közel 12 évig tartó kommunista rendszert”.

Napokig kitartottak a Corvin köziek

Az 1956-os forradalom kitörésének híre a hényelpusztai állami gazdaságban érte, ahonnan október 24-én Budapestre ment. „Éreztem, hogy testvéreim is részesei a felkelésnek. Tudtam, hogy mellettük van a helyem. A Corvin közbe október 25-én hajnalban kerültem, ahol bajtársaimmal és testvéreimmel én is részese lettem azoknak a harcoknak és tárgyalásoknak, amelyek a forradalom győzelméhez vezettek”.

Többször részt vett a fegyverszüneti tárgyalásokon, ahol igen bizalmatlan volt a politikai és katonai vezetőkkel szemben, és nem volt hajlandó semmiféle egyezkedésre. Pongrátz Gergelyt a Corvin köziek november 1-jén választották meg főparancsnoknak, amit emlékiratában élete legnagyobb kitüntetéseként értékelt. A szovjet csapatok november 4-i támadásának ellenálltak, sőt még napokig kitartottak a Corvin köziek.

November végén családjával magyar katonák segítségével elhagyta az országot, és Bécsben csatlakozott a Magyar Forradalmi Tanácshoz. Egy ideig Spanyolországban élt, majd az Egyesült Államokban telepedett le. 1957-ben a Chicagóban megtartott Szabadságharcos kongresszuson a Magyar Szabadságharcos (Nemzetőr) Világszövetségének alelnökévé választották meg, később 15 évig, 1982-es lemondásáig a szervezet elnöke volt.

Pongrátz Gergely 1956-ot követően először 1990-ben, a rendszerváltás után járt Magyarországon, és már a következő évben végleg hazaköltözött. Budapesti elnöke lett az 1956-os Magyarok Világszövetségének, majd az '56-osok Szövetségének, tiszteletbeli elnöke, aztán elnökhelyettese a Magyar Politikai Foglyok Szövetségének, a POFOSZ-nak, alapítója a Pesti Srác Alapítványnak.

Az élete végéig megalkuvást nem tűrő, jobboldali és kommunistaellenes nézeteket valló Corvin közti főparancsnokkal szívinfarktus végzett 2005. május 18-án a marispusztai múzeum udvarán. Május 28-án Budapesten, a Corvin közben ravalozták fel.

Erősíteni kell a közös cselekvés tudatát

„Minden tábornak van egy tematikus vezérfonala, amelyre valamennyi program felfűzhető. A tábor idej előadásai azt bontották ki, hogy miként sereglettek a forradalom zászlói alá a magyar fiatalok az egész Kárpát-medencéből, többen – mint az erdélyi *Józsa Árpád Csaba* és *Bíró Benjámín* – akár a zöldhatáron átszökve is” – mondta kérdésünkre Nahimi Péter az idei '56-os ifjúsági tábor célkitűzését összegezve.

Mint fogalmazott, a demokráciában mindig közösségek döntenek a saját sorsukról. Ennek feltétele, hogy mindenki,

aki egy adott közösséghez tartozik, legyen akkor a bizalommal a többiek iránt, hogy az ő többségi döntésükre merje bízni a saját és gyermekei sorsát.

„Ha nincs bizalom, nincs közösség, akkor nincs demokrácia sem: valamennyi tábor programjában meghatározó elem ezért, hogy az egymásrautaltság mellett a közös cselekvés szükségességének tudatát is erősítsük a résztvevő fiatalokban” - fejtette ki a Pongrátz Gergely Alapítvány elnökhelyettese. Hozzátette: nagyon örülnének, ha jövőre Kolozsvárról is köszönhetnének a táborban középiskolásokat, csak még keresik azt az oktatási

intézményt, amely ebben a partnerük lenne, illetve azt az elhivatott tanárt, aki elhozza ide a fiatalokat.

Jóllehet a sokak által egyszerűen csak Gergely bácsiként emlegetett szabadságharcos már nincs közöttünk, mint az a legfrissebb példa is mutatja, az általa létrehozott múzeum, kápolna és ifjúsági tábor folyamatosan tovább élte a Corvin köz egykori főparancsnokának, és vele egyetemben a pesti srácoknak, egyszerűen az '56-os magyar forradalom és szabadságharc emlékét.

Forrás: Szabadság napilap, Kolozsvár, 2016. augusztus 26-27.

A fotókat Benkő Levente készítette.

Pongrátz Gergely '56-os élő hagyatéka

Szamosújvári örmény gyökerek

A néhai forradalmár és szabadságharcos érzékenysége és ragaszkodása az anyaország határain kívülre szakadt magyarok iránt abból is fakad, hogy valójában származása, gyökerei Erdélyhez, pontosabban a Mezőséghez, Szamosújvárhoz kötik. 1982-ben megjelent és azóta több kiadást megért Corvin köz 1956 című könyvében Pongrátz Gergely leírja, hogy ősei a 14. században kerültek Erdélybe, ahova a török megszárlások elől menekültek el Örményországból. Alapítói voltak

Szamosújvár városának, ahol maga is született 1932. február 18-án. Mint írja, büszke örmény származására, vérük és valásuk az évszázadok folyamán megmaradt örménynek, szívük azonban magyarra vált. Pongrátz Gergelynek nyolc testvére volt, akik közül öten – András, Bálint, Ernő, Kristóf és Ödön – vele együtt harcolt 1956 őszén Budapesten, a Corvin közben.

Papp Annamária

2016. 08. 27.

Hegedüs Annamária

Kiskunmajsa, Pongrátz-ház – kicsit másként

Ismét felkerekedett a XII. Kerületi Örmény Nemzetiségi Önkormányzat, ezúttal **Kalocsa**, Kiskunmajsa és Kiskunhalas nevezetességeit keresték fel. Az első városban nagy szerencsájük volt, mert

megtekinthették a főszékesegyházat, amelyet még nem nyitottak meg a nagyközönység előtt, csak szentmiséket mutatnak be. Szinte teljes pompájában áll már az épület kívül-belül, csupán az utolsó simításokra